

מאי 2012
אייר תשע"ב

גיליון 4

geography על המ

מידעון המחלקה לגאוגרפיה

ראשית דבר

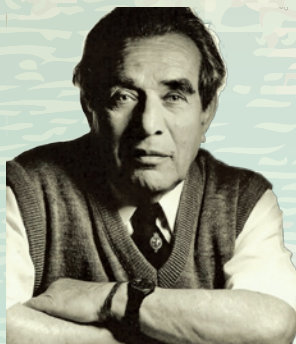
הגיליון הרביעי של "על המפה" עומד בסימן יוזמות חדשות במחלקה, ובהן: התחלת פעילותו של ארגון בוגרי המחלקה לגאוגרפיה בראשותה של גב' נעמי כגן והשקת יום עיון שנתי ומפגש בוגרים (ט"ו בכסלו תשע"ג, 29.11.2012). אולם גולת הכותרת של היוזמות החדשות במחלקה היא פרויקט אטלס האוניברסיטה העברית הדיגיטלי של ישראל. מדובר במהפכה של ממש בדרך שבה יוצרים מפות ומשתמשים בהן, וזוהי אחת התוצאות של מהפכת הגאונאיפורמטיקה. האטלס יוצג ויושק במסגרת יום העיון השנתי ומפגש הבוגרים אשר יתקיימו, כאמור, בנובמבר שנה זו.

לפני חג הפסח נפרדנו מגב' מיטל שטיין, רכזת המחלקה בשבע השנים האחרונות, אשר קודמה לתפקיד המנהלת האדמיניסטרטיבית של בית הספר למדיניות ציבורית ע"ש פדרמן. את מיטל החליפה רכזת המחלקה החדשה, גב' שלי עמיר. אנו מאחלים לשתיהן הצלחה רבה!

לסיום, אני מבקש להודות למיטל שטיין ולשלי עמיר על הסיוע בעריכה, למירי שמידע על העיצוב הגרפי ולשרה פוקס על העריכה הלשונית של "על המפה".

בברכה, פרופ' נעם שובל, ראש המחלקה.

פרופ' אמריטוס דב ניר 1922-2011



דב ניר נולד בשנת 1922 בכפר אוקוליצ'נו השוכן לרגלי הרי הטטרה, בצפון-מרכז סלובקיה. עלה ארצה בעליית הנוער בשנת 1939. בשנת 1950 החל את לימודיו במחזור הראשון של תלמידי המחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית שזה עתה הוקמה. היה מראשוני הבוגרים וממקבלי תואר דוקטור במחלקה לגאוגרפיה שהפכו להיות המורים והחוקרים בה. תחילת דרכו כמרצה במחלקה הייתה בשנת 1960; בשנת 1970 קיבל תואר פרופסור ואף עמד בראש המחלקה זמן מה. בשנים 1977-1979 כיהן כנשיא האגודה הגאוגרפית הישראלית. בשנת 1989 פרש לגמלאות והמשיך בהוראה עוד שנים אחדות. (המשך בעמוד הבא).

מפגש בוגרים ויום עיון מחלקתי בכ"ט בנובמבר 2012



גב' נעמי כגן



פרופ' שלמה חסון

בתאריך כ"ט בנובמבר 2012 (29.11, ט"ו בכסלו תשע"ג) יתקיים מפגש בוגרים ויום העיון השנתי הראשון של המחלקה לגאוגרפיה בנושא "חידושים במחקר הגאוגרפי בהדגמה על ירושלים" לציון פרישתו מהוראה פעילה של פרופ' שלמה חסון. היום ייפתח בסיוורים אחדים בנושאים מגוונים לבוגרי המחלקה בירושלים ויימשך אחר הצהריים בכינוס אשר יתקיים בבית מאירסדורף בהר הצופים. פרטים נוספים באתר המחלקה.

מטרתה של יוזמה חדשה זו היא ליצור במה שבה יהיה אפשר להציג את הישגי חוקרי המחלקה ותלמידיה מחד גיסא, ומאידך גיסא לקיים מפגש שנתי קבוע של בוגרי המחלקה לדורותיהם. אנו רואים חשיבות רבה בחיזוק הקשר עם בוגריה הרבים של המחלקה. כדי לקדם את הקשר בין המחלקה לבוגריה הוקם לאחרונה "ארגון בוגרי המחלקה לגאוגרפיה", ואני מודה לגב' נעמי כגן, אשר הסכימה לכהן כיושב ראש של ארגון זה. אנו פונים לבוגרים המעוניינים לקחת חלק בארגון ובניהול פעילויות ארגון הבוגרים ליצור עמנו קשר.

(המשך דב ניר)

מחקריו עסקו בגאומורפולוגיה של ארץ ישראל ובגאוגרפיה רגיונלית. מבין אזורי הארץ, הקדיש פרופ' ניר תשומת לב רבה לבקעת בית שאן, שאותה חקר במהלך הדוקטורט שלו בשנת 1959, ואליה חזר מאוחר יותר ב-1989 בספר נוסף. דב הקדיש עבודה רבה לגאוגרפיה רגיונלית של אזורים וארצות שונות בעולם ועל כך מעידים ספריו בסדרת "נופים" על צרפת, ספרד, ישראל ויפן. הוא השקיע השקעה רבה בקשר שבין הגאוגרפיה וחינוך, וכתב ספרי לימוד לבתי הספר, מהם שהפכו לנכסי צאן ברזל של הגאוגרפיה בישראל. על תרומה זו הוענק לו בשנת 1995 פרס ישראל לחקר הגאוגרפיה של ארץ ישראל.

בין ספרי המחקר שפרסם: גאומורפולוגיה של ארץ ישראל, פאתי מדבר, האדם בסובב הצחיח למחצה, האדם כגורם גאומורפולוגי, מבוא לגאומורפולוגיה אנושית, שיטות מחקר בגאוגרפיה רגיונלית.

"Region as a Socio-Environmental System: An Introduction to a Systematic Regional Geography".

ביום חמישי י"ג בחשון התשע"ב (10.11.2011) הלך לעולמו פרופ' אמריטוס דב ניר והוא כבן 90 שנה. יהי זכרו ברוך.

פרויקט אטלס האוניברסיטה העברית האטלס הדיגיטלי של ישראל

במהלך העשורים האחרונים הייתה המחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית שותפה מלאה למרכז למיפוי ישראל בהפקת אטלס ישראל במהדורה המודפסת שלו. מעורבות המחלקה כללה את כל שלבי הפקת האטלס, משלב המערכת הקובעת אלו תכנים יוצגו, דרך עריכת הנתונים הבסיסיים של כל מפה, ולבסוף - האופן שבו החומר יוצג כדי שיאפשר הבנה פשוטה ואינטואיטיבית.

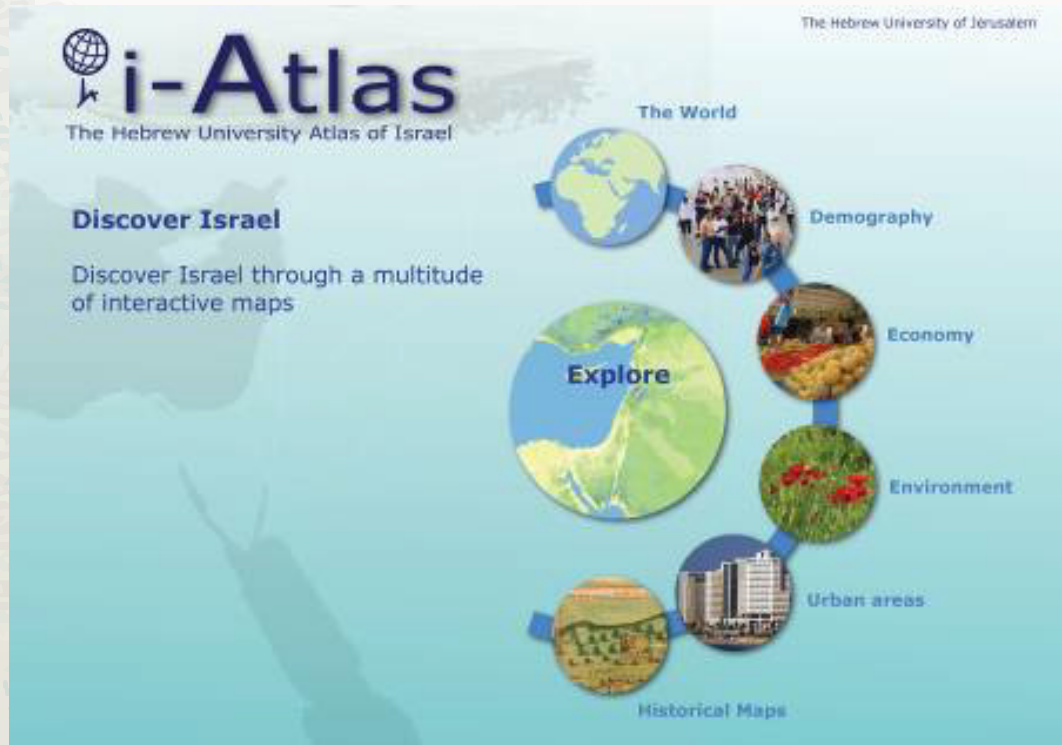
העשור האחרון, המאופיין בחדשנות טכנולוגית וזמינות המידע, העלה את הרעיון לפתח אטלס שמשמש בטכנולוגיות אלה. נקודת המפנה הייתה ההתפתחות של "גוגל מפות" אשר אפשרה לראשונה להציג מפות בהצגה חופשית, בלי צורך בהתקנה כלשהי במחשב האישי של המשתמש. הנגשת המידע המרחבי לכל בית הביאה אותנו למסקנה שבמקביל לפיתוח אטלס מודפס אנחנו חייבים לפתח אטלס אינטרנטי אשר לו ארבע מטרות עיקריות:

- (א) לשלב מידע מרחבי רב-תחומי לבסיס מידע אחד משותף אשר מאפשר לבצע מחקר במרחב ובזמן;
- (ב) לתת בידי המרצים והסטודנטים כלי רב-תחומי, מקצועי ומעודכן להוראה וללימוד;
- (ג) לפתח כלי לתלמידי בתי הספר, כדי לשפר את רמת ההוראה במגוון נושאים: גאוגרפיה, מדע, היסטוריה, סוציולוגיה, אזרחות, כלכלה ועוד;
- (ד) לאפשר לציבור הרחב בארץ ובעולם לגלות את הגאוגרפיה של ישראל בדרך פשוטה ואינטואיטיבית.

היתרונות הגלומים באטלס דיגיטלי הם עצומים. בניגוד לאטלס המודפס, שהמהדורות החדשות שלו יוצאות מדי שנים אחדות, זמן העריכה וההוצאה לאור של כל מהדורה נמשך מעל שנתיים, באטלס הדיגיטלי אפשר להוסיף, לשנות ולחדש בכל עת. לדוגמא, סקרים חדשים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, או ייסודה של מדינת דרום סודאן, מעודכנים כבר עתה באטלס האינטרנטי, ואילו באטלס המודפס יופיעו עובדות אלה רק בעוד כחמש שנים. יתרונות אלה עם האפשרות להנגיש תוצאות מחקר עכשוויות מעניקים לאטלס הדיגיטלי עדיפות רבה.

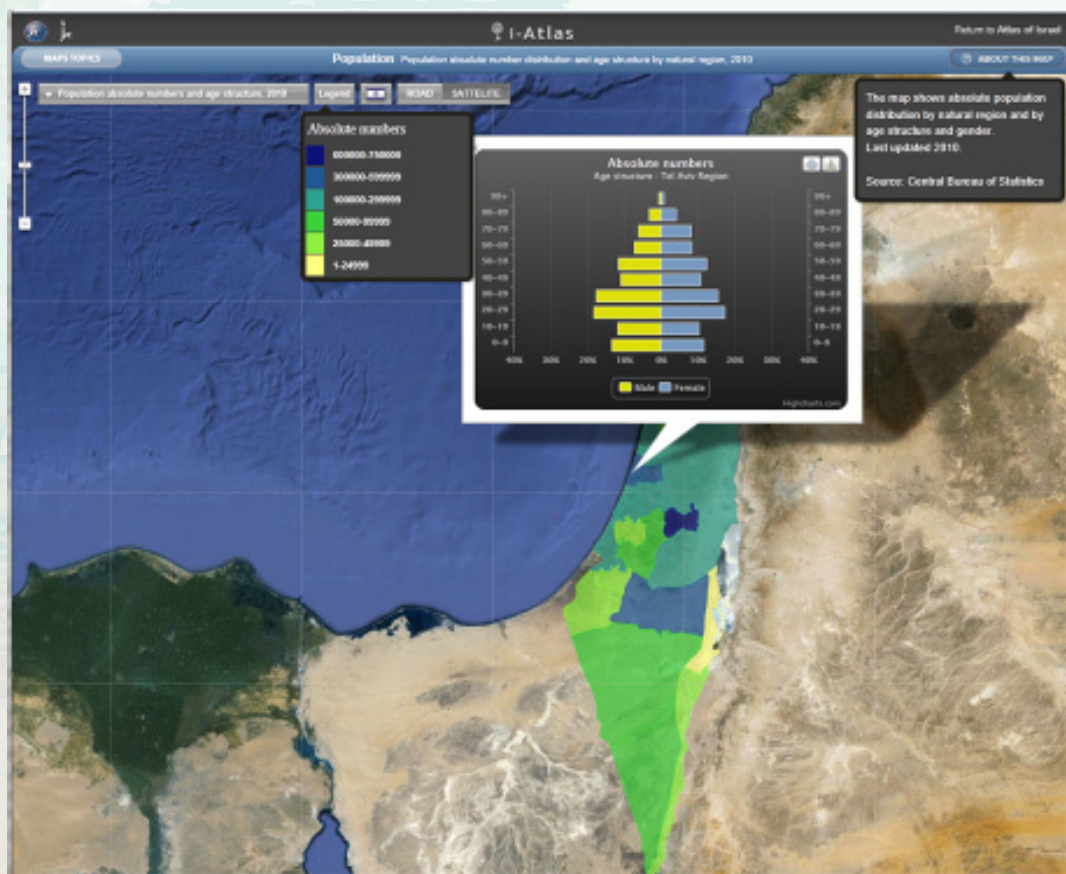
נקודה נוספת ומעניינת שאנו בוחנים את יישומה כעת, היא האפשרות לתשאל את בסיס הנתונים, כלומר לפתח כלי מחקרי נגיש אשר יאפשר חיפוש מרחבי וטבלאי בבסיס הנתונים.

מפת הבית של האטלס מאפשרת גישה ישירה למפות השונות (explore) ולמידע מסוים אודות הנושאים השונים



הפרויקט מבוצע במרכז לגאוגרפיה חשובית בניהולו האקדמי של פרופ' דניאל פלזנשטיין ובניהולו האדמיניסטרטיבי של ד"ר תמיר גרודק. המרכז כולל יחידה האחראית להיבט הכרטוגרפי של האטלס בראשותה של גב' תמר סופר, אשר שימשה כמרכזת המערכת של אטלס ישראל במהדורה המודפסת שלו, וכן את גב' מיכל קידרון וגב' מירי שמידע. את ההיבט הטכנולוגי מרכז מר עדי בן-נון, מנהל מרכז המס"ג האוניברסיטאי. מסייעות בידיו התכנתת גב' טלי אבירם וגב' רותי הררי-קרמר, שהשתלבה לאחרונה במרכז לגאוגרפיה חשובית כמנהלת תחום הגאואינפורמטיקה.

דוגמא למפה דמוגרפית של שיעור האוכלוסין לפי אזורים טבעיים, ועבור כל אזור טבעי מציגה בגרף את מבנה הגילים לפי המין



מינויים חדשים בסגל המנהלי

אנו נפרדים מגב' מיטל שטיין, רכזת המחלקה בשבע השנים האחרונות, אשר קודמה לתפקיד המנהלת האדמיניסטרטיבית של בית הספר למדיניות ציבורית ע"ש פדרמן. את מיטל החליפה גב' שלי עמיר כרכזת המחלקה. אנו מאחלים לשתייהן הצלחה רבה!

שלי עמיר



שלי עבדה עד היום בחצי משרה בחשבות הפקולטה למדעי החברה וכן בחצי משרה כיד ימינה של דרורה ברדיצ'ב (רכזת המחלקה שקדמה למיטל) בנושאי תקציבים בבית הספר למדיניות ציבורית. בשנה האחרונה היא ריכזה את תוכנית העתודה הניהולית של האוניברסיטה שהתקיימה בבית הספר למדיניות ציבורית. היא החלה את עבודתה באוניברסיטה העברית כמזכירת המחלקה לכלכלה בשנת 2007.

שלי בוגרת בית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית ומוסמכת בית הספר למנהל עסקים באוניברסיטה העברית (את שני התארים סיימה בהצטיינות). את שירות הקבע שלה בצה"ל סיימה כקצינת ת"ש באוגדת שריון סדירה.

שלי מתגוררת בירושלים ונשואה לבוגר המחלקה איתי אוהב ציון.

מיטל שטיין



"אדם צובר זכרונות כמו נמלים
בחדשי הקיץ.

בחדשי הקיץ כמו חגב

בעת הקיץ – ויש שאדם שר." (יונה וולך)

שבע שנים חברתי זיכרונות, חוויות, תובנות. רגעים מרגשים ומשמחים, ולצדם רגעים יותר עצובים. אז איך מסכמים? איך נפרדים? רגע אחד אני מביטה לאחור ונזכרת בתחושה נוסטלגית בחוויות העבר, ורגע אחר ההכרה החדה שמעתה הנופים האנושיים והפיזיים יהיו אחרים מכה בי. הייתם לי כולכם – סגל אקדמי, מנהלי וסטודנטים כאחד – מקור השראה ולמידה בלתי פוסקים.

אני אסירת תודה על ההזדמנות הנפלאה שניתנה לי למלא תפקיד כה מאתגר המשלב פנים שונות של העשייה האדמיניסטרטיבית באוניברסיטה, ובמיוחד אני אסירת תודה על שההזדמנות הזאת ניתנה לי בסביבה כה נפלאה ומאפשרת כמו המחלקה לגאוגרפיה.

אני רוצה להודות לכל חברותיי ולכל חבריי במחלקה על שנים נפלאות של עשייה משותפת, ומאחלת למחלקה לגאוגרפיה שתישאר בבסיסה כמו שהיא – אנושית, חמה, איכותית, מקצועית, רצינית ומחויבת למטרה נעלה.

בסופו של יום אני יוצאת מכאן עם שק הזיכרונות על כתפיי מאושרת כמו חגב בחודשי הקיץ. שלכם, מיטל

שני תקנים חדשים במרכז לגאוגרפיה חישובית: בדצמבר האחרון הצטרפה אלינו גב' רותי הררי קרמר. גב' טלי אבירם החלה לעבוד איתנו כבר בשנת 2009, ואולם לאחרונה זכינו בהכרת הנהלת האוניברסיטה בחשיבות המשרה ובעקבות כך גם לתקצוב המשרה על ידה.

גב' רותי הררי - קרמר

מנהלת תחום גאואינפורמטיקה במרכז לגאוגרפיה חישובית



למדתי באוניברסיטה העברית ביולוגיה לתואר ראשון, וביולוגיה סביבתית (אס"א) לתואר שני. עם סיום המאסטר נסעתי עם בעלי לארה"ב (קיץ 1995), לשיקאגו. עשיתי תואר שני בגאוגרפיה, עם התמחות בחישה מרחוק וממ"ג, באוניברסיטת אילינוי בשיקאגו.

עם סיום לימודי עבדתי בחברת ייעוץ סביבתי בשיקאגו, **Futurity, Inc**, כמומחית חישה מרחוק וממ"ג במכלול פרויקטים. בקיץ 2000 עברנו לקליפורניה, לפאלו אלטו, שם התחלתי לעבוד כמומחית ממ"ג וטכנאית תכנון סביבתי במחלקת תכנון ופיתוח של הארגון **Midpeninsular Regional Open Space District**

בארבע השנים האחרונות לשהיינו בארצות הברית עבדתי באוניברסיטת סטנפורד. במשך כשלוש שנים ניהלתי את המעבדה לחישה מרחוק וממ"ג של דר' קארן סיטו. בהמשך הייתי שותפה להקמת מרכז חדש - **Spatial Analysis Center** עם דר' קארן סיטו, ד"ר דיוויד לובל ופרופ' אריק למבין. לפני כשנתיים, לאחר שהייה של כ-14 שנים בארה"ב, חזרתי עם בעלי ושלוש ילדינו ארצה. במהלך השנה הראשונה לחזרתנו המשכתי לעבוד על פרויקט שראשיתו בעבודתי בארה"ב. לאחר מכן עבדתי כעשרה חודשים עם ד"ר נועם לוין על פרויקט מיפוי צומח ישראל, פרויקט **EBONE**, בשיתוף עם רשות שמורות הטבע והגנים.

אני שמחה להצטרף למחלקה לגאוגרפיה ולמרכז לגאוגרפיה חישובית ומקווה לתרום מניסיוני בתחום החישה מרחוק וממ"ג.

טלי אבירם

תכנתת במרכז לגאוגרפיה חישובית



בעלת תואר מהנדס תוכנה B.Sc ממכללת הדסה. את ניסיוני המקצועי בתכנות רכשתי בחברת אמדוקס, שם עבדתי כשלוש שנים. בשנת 2009 הצטרפתי כתכנתת לצוות המרכז לגאוגרפיה חישובית שבמחלקה לגאוגרפיה. מהר מאוד התברר לי שמעבר למיומנותי כתכנתת בסיסי נתונים, אני נדרשת לתכנת מערכות מידע גאוגרפיות, לתכנת ב-Matlab, לנהל בסיסי נתונים טבלאיים ומרחביים וכן לשלוט במגוון רחב של שפות תכנות כגון: **C# ASP.NET, Ajax**.

מעבר לעבודתי בפרויקטים השונים, ביום-יום אני נותנת תמיכה לסטודנטים ללימודים מתקדמים, מסטרנטים ודוקטורנטים וכן תמיכה במחקרים שמבוצעים על ידי חוקרים באוניברסיטה. עד כה יצרתי מחדש את אתר התצ"א של המחלקה, אפליקציית GIS למיפוי מרחבי, אפליקציה המשווה בין נתוני רד"ר גשם לתחנות מדידה, וגולת הכותרת - פרויקט הקמת האטלס הדיגיטלי, משלב אפיון הפרויקט ועד להעלאתו לאוויר.

ההתפתחות הטכנולוגית האדירה בתחום המחשוב המרחבי שמתרחת בשנים האחרונות מחייבת אותי ללמוד ולהתעדכן כל הזמן כדי לתת מענה עדכני למשתמשים.

הפעילות המחקרית במחלקה

מחקרים שפורסמו

פרופ' אורי דיין /

שיטה חדשה למניעת נזקים לחקלאות באמצעות לוויינים



התפתחות גידולים חקלאיים והתפשטות מזיקים בחקלאות תלויות בתנאי האקלים השוררים בשטח. השיטה שפיתחו פרופ' אורי דיין מהמחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית וד"ר איתמר לנסקי מהמחלקה לגאוגרפיה וסביבה באוניברסיטת בר-אילן מתבססת על ניתוח מידע שמתקבל מלוויין של רשות החלל האמריקנית, נאס"א, ובאמצעותו ניתן לזהות בדיוק רב (1 קמ"ר) אזורים המועדים לתנאי מזג אוויר קיצוניים. שיטה זו תסייע לתכנון ולניהול של מערכות חקלאיות, כגון היערכות לתופעות אקלימיות קיצוניות, תכנון מדויק של זמני הדברה, שתילה וקטיף של גידולים חקלאיים, הקטנת הנזקים הצפויים לחקלאות וצמצום הנזק הכלכלי לחקלאי. על פי השיטה, שתיאורה פורסם באחרונה בכתב העת החשוב:

Bulletin of the American Meteorological Society,

מודד הלוויין קרינה באורכי גל שונים אשר מומרת לטמפרטורה. החוקרים בדקו מה היו טמפרטורות הקרקע ביום ובלילה בשטחים מועדים לתנאי קיצון בעשר השנים האחרונות ובנו מודל לתיאור התנהגות האקלים. המודל שבנו החוקרים חשף תופעות אקלימיות בשטחים המועדים, שאינן ניתנות לזיהוי במערך המדידות הקיימים.

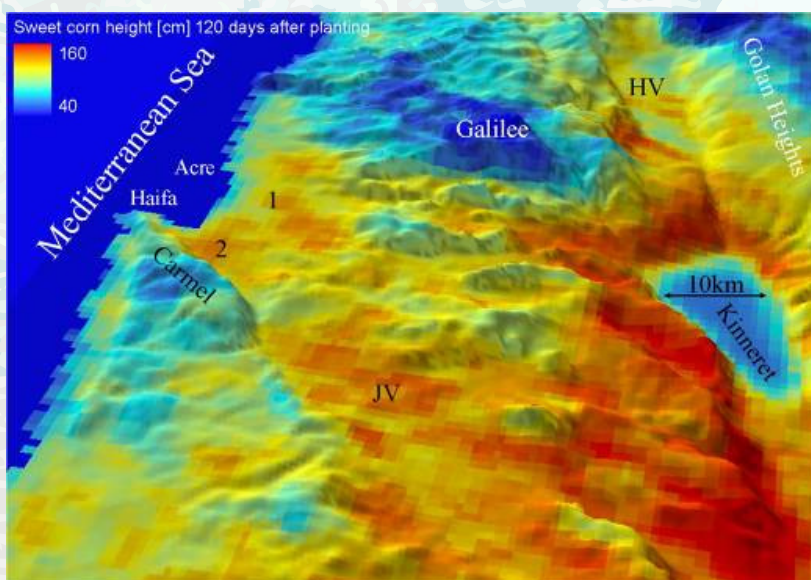
"לזיהוי מקדים ומדויק של תופעות אקלימיות מקומיות חשיבות רבה לקביעת קצב הגידול של גידולי שדה והתפתחות מזיקים בשדה", אומר פרופ' דיין. "הזיהוי המוקדם מאפשר תכנון וניהול יעיל של מערכות חקלאיות, של תזמון ההדברה ושל השתילה והקטיף לשנים הבאות".

"מערכת המאפשרת תכנון מוקדם של הפעולות הנדרשות לחקלאות היא חיונית במיוחד על רקע משבר המזון העולמי ההולך ומחריף", אומר ד"ר לנסקי. כיום, על אף כל פעולות המניעה וההדברה, כ-40% מכלל התבואה העולמית נפסד על ידי מחלות ומזיקים. כך למשל עיתוי ההדברה הוא קריטי למיגור עש הליוטיס הפוגע במספר רב של גידולים חקלאיים חיוניים כגון עגבניות ותירס. באמצעות השיטה החדשה יוכל תכנון ההדברה על פי התחזית האקלימית להיות מנוהל ברמה אזורית, שתשלט במינון האופטימלי ותמנע פיתוח עמידות של מזיקים לחומרי ההדברה.

Lensky, I. and U. Dayan (2011): Detection of fine scale climatic features from satellites and implications to agricultural planning. Bull. Ame. Met. Soc. 92, 9, 1131-1136.

להלן הלינק לריאיון בטלוויזיה של סוכנות רויטרס:

<http://www.reuters.com/video/2012/02/08/farming-from-space-satellites-take-on-ne?videoid=229807425&videoChannel=74>



תפרושת מרחבית של גובה התירס כ-3.5 חודשים לאחר זריעתו כתלות בטמפרטורת פני הקרקע המגוונים. הכתמים האדומים מציינים אזורים שבהם התירס גבוה יותר.

קהילות מגורים מגודרות בקנדה ובישראל

מתחמי מגורים מגודרים (Gated Communities) מוגדרים כאזורי מגורים, שכונות או יישובים שהכניסה אליהם מותרת רק לתושביהם, למי שהוזמנו על ידם ולספקי שירותים בשכונה. שטחים שבשכונה רגילה נחשבים למרחבים ציבוריים פתוחים - כמו רחובות, מדרכות, וגנים - הם חלק ממרחב שכונתי פרטי וסגור במתחם המגודר. המתחמים/קהילות המגודרות מאורגנות במסגרת של אגודות בעלי בתים (Homeowners' Associations) והן בעלות תקנון מגביל המסדיר את ניהול הנכסים והשירותים המשותפים, העשויים לכלול שטחים נרחבים כגון פארקים, מגרשי גולף ועוד. ניתן לדמות את החיים בשכונות מסוג זה לחיים במועדון חברים אקסלוסיבי, שבו מופעלים על חברי הקבוצה תקנות וכללי התנהגות נוספים המסייעים לשמור על הסדר החברתי ועל הערך הכלכלי של הנכסים.

ההתפשטות הגלובלית של קהילות מגורים מגודרות נדונה במחקרים רבים בעשור האחרון, מנקודות מבט שונות. היא מבטאת אמנם מגמות גלובליות של היבדלות חברתית-מרחבית, אך התופעה אינה

אחידה ויש לה ביטויים מקומיים ייחודיים. מאמר זה משווה בין קנדה ובין ישראל ובוחן את השונות בין מנגנוני ההיבדלות, מניעי ההסתגרות והקשרם הפוליטי-תרבותי. ממצאים מרכזיים מצביעים על כך שבקנדה מתחמים אלה חדשים יחסית, ואינם כה נפוצים בצורתם הפרוורית. מטרתם העיקרית של הגדרות והשערים היא לחזק את תחושת הפרטיות, ליצור זהות טריטוריאלית וסמלית מקומית ולקדם אינטרסים כלכליים של היזמים ושל בעלי הבתים. בהשוואה לדגם הקנדי, פיתוח הקהילות המגודרות בישראל משקף ניסיון מתמשך, עוד מתקופת טרום המדינה, לעצב ולתכנן קהילות אוטופיות שמאפשרות לחבריהן לחיות בדרך חיים מסוימת ונבדלת משאר החברה. דפוסי ההיבדלות המושרשים כה עמוק בחברה הישראלית, מתבטאים במגוון של קהילות מגודרות, שניתן למיין לשלושה טיפוסים מרכזיים. "קהילות של מורשת" - קהילות אתנו-תרבותיות כגון קהילות של חרדים או חמולות ביישובים בדווים - הנתונות במצב של הסתגרות רב ממדית; "מובלעות של ספר" - הכוללות קהילות שהתפתחו על רקע אידיאולוגי שיתופי או לאומי-ציוני - כגון קיבוצים, מושבים ויישובים קהילתיים; ומובלעות ניאוליברליות שהתפתחו למן שנות התשעים בראש ובראשונה על רקע מעמדי ביוזמה כלכלית פרטית.

מאמר זה מבקר עבודות קיימות בתחום, וטוען כי בפיתוח קהילות מגורים מגודרות נעשה שימוש במנגנוני היבדלות מקבילים שונים, המשקפים מערכות אידיאולוגיות, ערכיות וכלכליות שונות. עוד נטען כי ההקשר הפוליטי, התרבותי וההיסטורי הוא מרכזי להבנת עליית חשיבותן כצורות מגורים מבוקשות, וזאת בייחוד בשל השימוש ההולך וגדל הנעשה במתחמים אלה במרקמים עירוניים צפופים.

Rosen, Gillad and Grant, Jill (2011) Reproducing difference: Gated Communities in Canada and in Israel, *International Journal of Urban and Regional Research*, 35(4): 793-778.



טורונטו, קנדה

ספר שראה אור לאחרונה

יהושע בן אריה/

ירושלים היהודית החדשה בתקופת המנדט, יד יצחק בן צבי, ירושלים, 2011



פרופ' יהושע בן אריה, ראש וראשון לחוקרי הגאוגרפיה ההיסטורית, שכיהן בעבר כראש המחלקה לגאוגרפיה, כדיקן הפקולטה למדעי הרוח וכרקטור האוניברסיטה העברית, זיכה אותנו בימים אלה בחיבור חדש, מקיף ורחב היקף על ירושלים היהודית בתקופת המנדט, חיבור שעל השלמתו עמל כעשור ואולי אף יותר. דומה שמלבד השמחה בעצם צאתו של חיבור חדש זה ולצד ההערכה הרבה להיקפו של החיבור (1877 עמודים), הוא ראוי לתשומת לב ולהצגה המתייחסת לתוכנו.

במרכז החיבור עומדת ההכרה שאליה הגיע המחבר מתוך המחקר, כי בשלושים שנות שלטון הבריטים בארץ ישראל נוסדה בירושלים עיר חדשה, עיר יהודית, שנבנתה לא מתוך תכנון בריטי מרכזי ואף לא על פי מחשבה תחילה של המנהיגות הציונית, אלא בידי תושביה, אנשי השכונות השונות שבנו אותה מעט מעט. בהדרגה, כמעט ללא יד מכוונת, גדלה במהלך שלושים השנים הללו אוכלוסיית ירושלים היהודית פי חמישה והייתה לשישית מכלל היישוב היהודי בארץ ישראל. את החיבור הזה בנה בן אריה מן הפרט אל הכלל: מאנשים לבתים, מבתים לרחובות, מרחובות לשכונות, שהצטרפו לתמונת העיר השלמה. תבנית מחקרית זו התאפשרה בזכותו של מקור היסטורי בעל ערך גאוגרפי שלא יסולא בפז - "מפקד כללי של יהודי ירושלים". בספטמבר 1939, בעקבות המאורעות ומסקנות ועדת פיל, ובטרם עמדו בני הארץ על משמעותה של המלחמה שפרצה באירופה, הכריז הוועד הלאומי על "מפקד כללי של יהודי ירושלים". זוגות זוגות של פוקדים עברו בבתי התושבים, בית אחר בית, ופקדו את תושבי העיר לשמותיהם, מקצועותיהם, מספר הילדים ואף דיירי המשנה המתגוררים עמם. מפקד זה כמו המתין בארכיון לבואו של בן אריה, שבשקידה שאינה יודעת גבולות, פירק אותו למרכיביו הגרעיניים, ושב והרכיב ממנו את תמונת העיר ושכונותיה. כך יכול כל המעיין בספר לראות מצד אחד פרטי הפרטים: מי התגורר היכן, במה עסק ומי היו שכניו וקרוביו; ומצד אחר, עולה התמונה של כל העיר המוצגת בשלושה כרכים: המרחב החדש, הכולל את דרום העיר ומערבה, רחביה וסביבותיה והנחלאות וסביבתן בכרך הראשון; רחוב יפו כציר העירוני הראשי וכל מה שמשני צדי הרחוב, בכרך השני; והמרחב החדש-ישן, שעיקרו המרחב שמצפון לרחוב יפו ואתו גם הר הצופים, בכרך השלישי.

ספר זה הוא מופת לעבודה גאוגרפית היסטורית המתפתחת מן הפרט אל הכלל, יוצאת ממקור מידע ארכיוני עשיר ובוראת ממנו שחזור רחב היקף של התמונה העירונית של ירושלים בשלהי תקופת המנדט הבריטי.

ריכב (בוני) רובין

ביום ב' בניסן, 25.3.2012, התקיים באולם הסנאט ערב עיון לכבוד השקת הספר במעמד נשיא האוניברסיטה העברית, דיקני הפקולטות למדעי החברה והרוח ואורחים נוספים.



מלגות

מיכל איזקסון



זכתה במלגת רוטשילד היוקרתית ללימודי פוסט דוקטורט

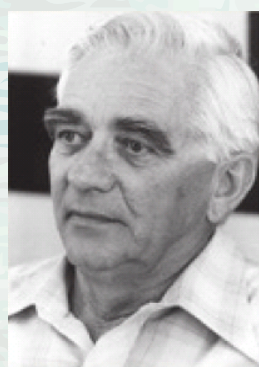
המלגה מוענקת מדי שנה לחוקרים צעירים מצטיינים על ידי קרן יד הנדיב. בכל שנה מוענקות 12 מלגות במדעי הטבע, במדעים המדויקים ובהנדסה, ושמונה מלגות נוספות במדעי הרוח והחברה. המלגות הינן לשנת מחקר אחת במוסד אקדמי מחוץ לישראל שאותו בוחר המלגאי. מיכל היא תלמידה של פרופ' נעם שובל, החוקרת התנהגות מרחבית של הפרט באמצעות שיטות איתור מתקדמות. את התואר הראשון והשני שלה סיימה במחלקה וכתבה עבודת תזה למ.א. שעסקה בהתנהגות מרחבית של תיירים בעכו העתיקה. במהלך שנות לימודיה במחלקה זכתה

מיכל להשתלב בכמה וכמה פרויקטים מחקריים בינלאומיים כחלק מצוות המחקר של פרופ' שובל, ובהם הייתה שותפה למציאת שיטות ופתרונות לניתוח נתוני זמן-מרחב בעלי דיוק גבוה. על הישגים אלו זכתה בפרס קיי לחדשנות במחקר בשנת 2010. בנוסף זכתה מיכל במלגת הנשיא ובמלגת הדיקן לדוקטורנטים מצטיינים.

עבודת הדוקטורט שלה, שעתידיה להיות מוגשת בסוף שנת הלימודים הנוכחית, עוסקת בהתנהגות המרחבית של קשישים בישראל ובגרמניה ובוחנת את הפן המרחבי של תיאוריית הפעלתנות לעת זקנה. "המחקר שלי נמצא בתפר שבין גאוגרפיה, תחבורה וגרונטולוגיה. בדוקטורט שלי אני מפגישה בין המרחב לגרונטולוגיה. לנו כגאוגרפים יש כלים ודרכי חשיבה ייחודיים שלהם פוטנציאל גדול לתרום למחקר הגרונטולוגי תרומה ייחודית."

מיכל מתכננת לצאת ללימודי פוסט דוקטורט בספטמבר 2012 באוקספורד או ב-MIT. בפוסט דוקטורט מיכל תחקור את הניידות של אוכלוסיה מבוגרת בדלהי, הודו. במסגרת המחקר תשהה מיכל בדלהי לתקופה של חודשיים לצורך ביצוע עבודת שדה. בניגוד לעולם המפותח שבו זוכה אוכלוסייה קשישה למאמצי מחקר רבים ומגוונים, המחקר אודות חייהם של קשישים בעולם המתפתח טרם זכה להתייחסות נרחבת, אף על פי שכבר כיום מרבית האוכלוסייה הקשישה בעולם מתגוררת במדינות מתפתחות.

מלגות עמירן



פרופ' דוד עמירן ז"ל
2003-1910

פרופ' דוד עמירן (1910-2003), מייסד המחלקה, הוריש למחלקה לגאוגרפיה מחצית מעזבונו (המחצית האחרת ניתנה למכון לארכיאולוגיה). בצוואתו הורה שפירות הקרן (גודל הקרן השמורה הוא כשני מיליון דולר) יוענקו מדי שנה כמלגות לסטודנטים מתקדמים במחלקה לגאוגרפיה. השנה חולקו המלגות בפעם החמישית לשני תלמידים לתואר שלישי ולשלושה תלמידים לתואר מוסמך. טכס הענקת המלגות התקיים ביום כ"ז באדר תשע"ב 21.3.2012.

קרן המלגות על שם פרופ' דוד עמירן מעניקה מדי שנה מלגות לתלמידים מצטיינים לתואר שני במסלול המחקרי (מלגה לשנתיים בהיקף שנתי של כ-20,000 ש"ח) וכן לתלמידים לתואר שלישי (מלגה לשלוש שנים בהיקף שנתי של כ-40,000 ש"ח). המלגות ניתנות לתלמידים בכל תחומי המחקר הגאוגרפיים כולל הגאוגרפיה הפיזית, האנושית והסביבתית. ועדת המלגות המחלקתית, שיש בה ייצוג לכל תחומי המחקר במחלקה, קובעת בכל שנה מי יהיו הזוכים במלגות. המלגות מוענקות מדי שנה בטקס משותף עם המכון לארכיאולוגיה.

זוכי מלגות עמירן תשע"ב

איל אשבל

איל סיים בהצטיינות את לימודיו לתואר שני במחלקה ונמצא בשלבים מתקדמים של כתיבת עבודת הדוקטורט שלו בהנחיית פרופ' דני פלזנשטיין. עבודתו עוסקת בהיווצרות של מוקדי משנה במערכת המטרופולינית ובהשפעתם על המרחב. העבודה משלבת מגוון רחב של מקורות מידע מרחביים וסטטיסטיים, מתודולוגיות מרחביות מורכבות וסימולציה אורבנית ממוחשבת, במטרה לאמוד את ההבדלים הקיימים בהשפעתם המרחבית של מוקדי משנה על מגוון מאפיינים מרחביים ודמוגרפיים.



זיו רובין

זיו הינו תלמיד שנה שנייה במסלול ישיר לדוקטורט בהנחיית פרופ' דני פלזנשטיין. זיו סיים את לימודיו לתואר ראשון בכלכלה וגאוגרפיה באוניברסיטת תל אביב ועבר למחלקתו לפני כשלוש שנים. עבודתו עוסקת בגורמים המשפיעים על צד ההיצע של שוק הדיור בישראל, בדגש על גורמי התכנון השונים ומנהל מקרקעי ישראל.



אנא-אל דבח

אנא-אל סיימה בהצטיינות את לימודי התואר הראשון בבית הספר לחינוך ובחוג לגאוגרפיה כולל התמחות בחטיבה לגאואינפורמטיקה. השנה התחילה את לימודיה לתואר מוסמך בגאוגרפיה היסטורית עם התמחות בלימודים עירוניים ואזוריים. עתידה לכתוב עבודת מחקר בהנחייתו של פרופ' ריכב (בוני) רובין בתחום שחזור נוף העבר, באמצעות ניתוח מקורות היסטוריים ושימוש בכלים גאוגרפיים ממוחשבים ותלת ממד.



יאיר גרינברגר

יאיר סיים בשנה שעברה את לימודיו לתואר בוגר בגאוגרפיה בהצטיינות. השנה החל את לימודיו לתואר מוסמך בגאוגרפיה עם התמחות בתכנון עירוני ואזורי. בשנתיים האחרונות הוא השתתף בפרויקט מחקר העוסקים בהתנהגות מרחבית ושיטות איתור מתקדמות בהנחייתו של פרופ' נעם שובל. כיום משמש יאיר עוזר מחקר בפרויקט אירופי בנושא "עיצוב ערים בטוחות" ששותפים בו פרופ' דני פלזנשטיין ופרופ' נעם שובל.

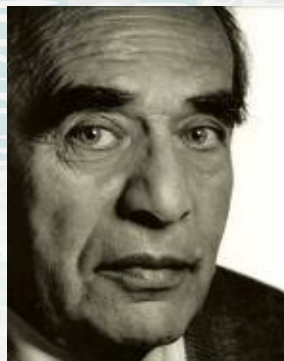


עומר באב

עומר סיים בשנה שעברה את לימודיו לתואר בוגר בגאוגרפיה ובלימודי האסלאם והמזרח התיכון בהצטיינות. השנה החל את לימודי המוסמך בגאוגרפיה במגמה ההיסטורית. מזה כשנתיים משמש כעוזר מחקר, ומשנת הלימודים הנוכחית גם כמתרגל במחלקה. במסגרת עבודת המוסמך בהנחייתו של פרופ' רוני אלנבלום ופרופ' ראובן אמיתי, חוקר עומר נוף יישובי וכפרי מימי הביניים בארץ-ישראל, באופן המשלב מחקר מרחבי וטקסטואלי.



פרס חדש החל משנת 2012 במחלקה לגאוגרפיה פרס לעבודת גמר מצטיינת לתואר שני ע"ש פרופ' דב ניר ז"ל



פרופ' דב ניר ז"ל
2011-1922

משפחתו של פרופ' דב ניר ז"ל החליטה להנציח את זכרו על ידי מתן פרס שנתי בסך \$1000 לעבודת גמר מצטיינת לתואר שני. תלמידי המחלקה בכלל ותלמידיה לתארים מתקדמים בפרט היו קרובים מאוד ללבו של פרופ' ניר. משום כך השילוב בין טיפוח המצוינות האקדמית במחלקה לבין התמיכה בתלמידים מתקדמים משקף היטב את מורשתו.

בחירת העבודה הזוכה תיעשה על ידי ועדת המלגות של המחלקה לגאוגרפיה, והקריטריון העיקרי לקבלת הפרס הוא מצוינות אקדמית של העבודה. קריטריון נוסף הוא הזיקה לתחומי המחקר של פרופ' ניר.

הפרס יוענק לראשונה במסגרת מפגש הבוגרים ויום העיון השנתי של המחלקה לגאוגרפיה, אשר יתקיים בתאריך כ"ט בנובמבר 2012 (29.11, ט"ו בכסלו תשע"ג).

חמש מלגות חדשות לסטודנטים לתואר ראשון ותואר שני במחלקה מלגות לתמיכה ביציאה לסיורי המחלקה בחו"ל

המחלקה קיבלה תרומה שמטרתה לסייע לסטודנטים במימון עלות ההשתתפות בסיורי המחלקה לחו"ל. החל משנת הלימודים תשע"ג יחולקו מדי שנה חמש מלגות בסך 2,000 ש"ח כל אחת.

רשאים יהיו להגיש מועמדותם לסטודנטים לתואר ראשון שסיימו בהצלחה את שנה א' וכן סטודנטים לתואר שני. בחירת הזוכים במלגה תיעשה על ידי ועדת המלגות של המחלקה לגאוגרפיה. הקריטריון העיקרי לפרס הוא המצוינות האקדמית של התלמיד. קריטריון נוסף הוא מעורבות חברתית ופעילות למען הכלל. המלגות יוענקו לראשונה במסגרת מפגש הבוגרים ויום העיון השנתי של המחלקה לגאוגרפיה, אשר יתקיים בתאריך כ"ט בנובמבר 2012 (29.11, ט"ו בכסלו תשע"ג).

מלגה חדשה לסטודנטים לתואר ראשון במחלקה מלגת קאבאליון לעולים חדשים



משפחת קאבאליון תרמה מלגה שתוענק מעתה מדי שנה לזכר מר ריקרדו (אפרים) בן יוסף קאבאליון ז"ל. המלגה מיועדת לסטודנטים שעלו לישראל בשנים האחרונות (וכן לבני העדה האתיופית). קריטריונים נוספים הם מצב כלכלי והצטיינות בלימודים. המלגה תוענק מדי שנה במסגרת מפגש הבוגרים ויום העיון השנתי של המחלקה לגאוגרפיה.

ריקרדו (אפרים) בן יוסף קאבאליון ז"ל

יליד קוניאו (Cuneo), איטליה, 1922. בן אחרוני הקהילה היהודית של יוצאי פרובנס בעירו. למד הנהלת חשבונות, ובשנת 1938 נרדף בשל חוקי הגזע האיטלקים. לאחר פלישת הכוחות הנאציים לאיטליה בשנת 1943, הצטרף לקבוצה של פרטיזנים אנטי פשיסטים.

לאחר המלחמה עבד באיטליה במסחר בדים ושטיחים עד שנת 1982, ובמשך כל השנים היה פעיל ציוני. עלה לארץ בגיל שישים ולמד קורס למורי דרך מבוגרים של משרד התיירות בירושלים. במשך כעשרים שנה, בהיותו כבר בגמלאות, המשיך להדריך תיירים איטלקים, והשקיע את מרצו בהנחלת אהבת ירושלים וישראל. ראה בעבודה זו שליחות של ממש. נפטר בירושלים בכ"ט בשבט תשע"א (פברואר 2010).

סמעון מקונן הוא זוכה מלגת קאבאלין לשנת 2011



סמעון עלה לארץ מאתיופיה בשנת 1997 בהיותו בן 15. בשנת 2003 סיים שירות צבאי מלא כלוחם בגדוד 101 של הצנחנים. לאחר תקופה של כשלוש שנים שבהן התלבט לגבי המשך דרכו ובמהלכן עבד כדי לחסוך כסף ולסייע למשפחתו, החליט סמעון בשנת 2006 ללמוד במכינה דו שלבית כדי להשלים את תעודת הבגרות. את המכינה הוא סיים בהצטיינות.

בשנת 2008 החל סמעון את לימודיו לתואר ראשון בגאוגרפיה ויחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית בירושלים. בסוף שנת לימודים זו יסיים סמעון את לימודיו לתואר הראשון ובכוונתו להמשיך בעתיד ללימודי תואר שני בגאוגרפיה, תכנון וסביבה עם התמחות בלימודים עירוניים.

"החלומות שלי תמיד היו ללמוד לימודים אקדמיים ולהגיע רחוק בחיים. אך תמיד היו עליות וירידות. עקב הסתגלות לתרבות שונה, קשיי שפה, וכן הצורך לעזור למשפחה מבחינה כלכלית. מלגה זו בהחלט תקל עליי את סיום התואר הראשון".

אירועים במחלקה

ערב עיון לזכרו של פרופ' שלום רייכמן

ערב עיון לזכרו של פרופ' שלום רייכמן התקיים בבית מאירסדורף בהר הצופים ביום ראשון ט' בחשוון תשע"ב, 6 בנובמבר 2011.

לאחר הקיץ האחרון הפך המונח "דיוור בר השגה" ממושג מקצועי של מתכננים ואנשי אקדמיה למושג השגור בפי הציבור הרחב. דיוור בר השגה כרעיון לקידום סולידריות חברתית וזכויות אדם הינו ערך ועיקרון ראוי. אך כאשר באים ליישם אותו עולות לדיון סוגיות מהותיות שונות. למשל, למי הכוונה? למי מיועד אותו דיוור בר השגה? האם דיוור בר השגה יינתן לקבוצות האוכלוסייה החלשות ביותר מבחינה כלכלית וחברתית - קבוצות של בני מיעוטים, קשישים, חד-הוריים, מהגרים, חרדים? או אולי לזוגות צעירים ויוצאי צבא? במה שונה דיוור בר השגה מדיוור ציבורי? מהם כלי המדיניות העומדים לרשותנו כדי לסייע? באיזה היקף והיכן ראוי לספק פתרונות דיוור - בתל אביב או בפריפריה? ייתכן מצב שבו קיים מלאי מצומצם של דירות, אלא שהן מצויות באזורים בלתי מבוקשים. מכאן שלגאוגרפיה תפקיד מרכזי בדיון. נוסף על כל אלה, עולה גם השאלה "כיצד", מהי הדרך הראויה לקדם את הרעיון?



פרופ' שלום רייכמן ז"ל
1992-1935

לשאלות אלו ולסוגיות נוספות הוקדש ערב עיון לזכרו של פרופ' שלום רייכמן, שהשתתפו בו ד"ר חיים פיאלקוף מהמכון ללימודים עירוניים ואזוריים באוניברסיטה העברית בירושלים ולשעבר מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון וד"ר אמילי סילברמן מהטכניון, שעמדה בראש צוות דיוור, תכנון, תחבורה וקרקע שייצג לתנועת המחאה החברתית. ד"ר חיים פיאלקוף דן בזכאות של אוכלוסיות יעד לקבלת דיוור בר השגה, בקריטריונים ובשיטות השונות שלפיהן יש לסווג את הדיוור. בנוסף הוא סקר את מצב הדיוור בחמש עשרה השנים האחרונות (בהתבסס על מפקדי 1995 ו-2008) והסביר מדוע ישראל נקלעה למצב הקשה בתחום. ד"ר אמילי סילברמן דנה במושג דיוור בר השגה והגדרה מדיניות של דיוור בר השגה כחבילה של כלים רגולטוריים או פיננסיים להתערבות בשוק הדיוור על מנת להוריד את מחירי הדיוור, ולשמור על המלאי של דיוור זול ולאורך זמן. היא הציגה ארבע אסטרטגיות מרכזיות לאספקת דיוור בר השגה, והמליצה לשלב ביניהן. אסטרטגיה אחת היא בנייה חדשה של דיוור בר השגה, שתתבסס על תמריצים לשילוב דיוור בר השגה בבנייה חדשה. אסטרטגיות נוספות כוללות הורדת מחסומים רגולטוריים (שעלולים לגרום לעליית מחירי הדיוור), שמירה על דיוור זול במלאי הקיים (בניסיון למנוע אובדן של דיוור זול תוך שיפור ואחזקת דירות באיכות ירודה) והגדלה של מלאי הדיוור הכולל. בדיון שהתפתח לאחר מכן הודגש הצורך לפתח רצף של מנגנונים - פרטיים, ציבוריים ומשלבים כדי לעודד יצירת תמהיל חברתי באזורים שונים ולמנוע יצירת ריכוזי עוני.

ד"ר גלעד רוזן

סדנה משותפת עם המכון ללימודים עירוניים ואזוריים לתלמידי מחקר של המחלקה לגאוגרפיה לזכרו של פרופ' אריה שחר ז"ל



פרופ' מריק גרטלר



פרופ' אריה שחר ז"ל
2006-1935

פרופ' מריק גרטלר, דיקן ה- Faculty of Arts and Science באוניברסיטת טורונטו (הפקולטה למדעי הרוח, החברה והטבע, שבה קרוב ל-1000 חברי סגל אקדמי ו-30 אלף סטודנטים), היה אורח המכון ללימודים עירוניים ואזוריים, במסגרת האירוע השנתי השלישי לזכרו של פרופ' אריה שחר (3rd Arie Shachar Memorial Lecture), שהתקיים בדצמבר 2011 בהר הצופים.

פרופ' גרטלר - איש המחלקה לגאוגרפיה ותכנון באוניברסיטת טורונטו - הוא אחד הגאוגרפים הכלכליים הידועים בעולם ועוסק בחדשנות ויצירתיות בכלכלת אזורים עירוניים.

הרצאתו המרכזית של פרופ' גרטלר: "האוניברסיטה והעיר: שגשוג מקומי ולאומי" עסקה בתרומתן של אוניברסיטאות לצמיחה כלכלית מקומית ולאומית ובסינרגיה בין האוניברסיטה לעיר. במסגרת האירוע הוענק פרס אריה שחר לעבודה מצטיינת בתחום הלימודים העירוניים והאזוריים למוריה יבור-נוימן, מגי לוי ויעל קליימן, על עבודתן בנושא הרחבת שכונת רמת שלמה בירושלים, שנעשתה בהנחיית אדר' סופיה אלדור וד"ר חיים פיאלקוף.

הרצאה שנייה של פרופ' גרטלר, במסגרת סמינר סטודנטים המשותף עם המחלקה לגאוגרפיה, עסקה ב"ידע ארכיטקטוני: כיצד ערים מעודדות חדשנות?" בהרצאה זו בחן גרטלר את השפעת המאפיינים הכלכליים והחברתיים של העיר על חדשנות ויצירתיות, בהדגמה על תחום האדריכלות. בשתי ההרצאות הציג גרטלר את הניסיון בטורונטו על רקע הכללות רחבות יותר הנוגעות לחדשנות עירונית, בעיקר בהקשר של "תעשיית התרבות". בסמינר גם הציגו את עבודותיהם הסטודנטים הבאים: איל אשבל, שירי גליק, יאיר גרינברגר, צבי וינוקור, חמוטל עבודי, גדעון יקר ועמית בירנבוים.

גרטלר הוא החוקר השלישי שמארח המכון ללימודים עירוניים ואזוריים במסגרת האירוע לזכרו של פרופ' אריה שחר. סדרת ההרצאות השנתית מתאפשרת בזכות תרומתו של ד"ר רלף הלברט - איש השוחרים הקנדיים של האוניברסיטה העברית ומייסד מרכז הלברט ללימודים קנדיים באוניברסיטה העברית.

פרופ' ערן רזין

ברכות

למורים המצטיינים בסקר הערכת ההוראה לשנת תשע"א

פרופ' אמריטוס יהושע בן אריה, פרופ' עמוס פרומקין, ד"ר גלעד רוזן, ד"ר דורון בר, ד"ר אלי גלנטי, ד"ר שאול ציונית, מר עמית טובי וגב' תמר ריב.

לדרורה ברדיצ'ב

(רכזת המחלקה 2000-2005) על מינויה לדיקן המשנה של בית הספר לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד.

למקבלי תואר דוקטור

לד"ר רם אלמוג "משטר המים בשקעים החוליים במישור החוף הדרומי של ישראל" בהדרכתו של פרופ' אמריטוס אהרון יאיר.

לד"ר אורנה ארליך "יזמות כלכלית נשית: המתיישבות העצמאיות במושבות העלייה הראשונה 1882-1914 בהדרכתה של פרופ' אמריטוס רות קרק.

הכירו את תלמידי המחקר

מיכל קמחי ביטון - דוקטורנטית בתחום הגאוגרפיה ההיסטורית-תרבותית.



אני אדריכלית נוף בוגרת הטכניון בחיפה, בוגרת תואר שני של האוניברסיטה העברית במסלול גאוגרפיה היסטורית, ודוקטורנטית במכון "סכוליון" למחקרים בין תחומיים במדעי הרוח. במהלך שירותי הצבאי התחלתי לעסוק ביצירה אומנותית והבנתי שזהו התחום שבו ארצה להתמחות. לאחר השירות עבדתי בהדרכת טיולים בקק"ל ושם התוודעתי לעולם הצומח ופיתחתי עניין רב בנושא. החלטתי לחפש מקצוע שישלב בין שני תחומי התעניינותי ומצאתי את לימודי אדריכלות הנוף בטכניון. לאחר לימודי עבדתי שנים אחדות כאדריכלית במשרד שלמה אהרונסון, כיועצת נופית במשרד אדריכלים ויינגרוד-אברהמסון, ובשנים האחרונות הועסקתי כמרצה ומנחה במקצועות אדריכלות הנוף במכללות בירושלים ובאשקלון.

התחלתי את לימודי התואר שני באוניברסיטה העברית מתוך שאיפה להרחיב את ידיעותי בתחומי עיסוקי. בחרתי בלימודי גאוגרפיה היסטורית ובמהלכם טווייתי את מסלול המחקר שמלווה אותי עד היום והוא חקר ההיסטוריה והאנתרופולוגיה של גנים בדתות.

עבודת התזה שלי בהנחיית פרופ' רוני אלנבלום וד"ר נורית שטדלר עסקה בהתפתחות ההיסטורית של הגן בגת שמנים. עבודה זו משמשת כפרק בעבודת הדוקטורט שלי בהנחיית פרופ' אלנבלום וד"ר שטדלר העוסקת במחקר השוואתי בין שני גני הפולחן - גת שמנים וגן הקבר. אני חוקרת את העיצוב והחווייה הדתית בגן, את האופן שבו משמש הגן כמתווך בין הסוגד לבין מושא אמונתו,



ואת מערכות היחסים והקונפליקטים בתוך הגן ובסביבתו. המחקר נשען על מסגרת תיאורטית המשלבת בין שני שדות מחקר - גנים וצליינות נוצרית - ונעזר במתודות מן הגאוגרפיה ההיסטורית, האנתרופולוגיה, תיאוריה של אדריכלות נוף וגנים, ביקורת הספרות והתרבות.

עד כה נכתב החלק ההיסטורי העוסק בהתפתחות גן הקבר וגת שמנים. על בסיס חלק זה נכתבו שני מאמרים שהוגשו לכתבי עת וטרם פורסמו. בחלק ההיסטורי בחנתי כיצד דימוייהם ותפישותיהם של המעצבים, המבקרים והשכנים השתלבו או התנגשו ביצירת הגן ובהתפתחותו. עקבתי אחר התפתחויות הגנים באמצעות כ-250 חומרים גרפיים: ציורים, צילומים ומפות, ובחנתי את עדויות המבקרים מתוך כ-160 יומני מסע בשפות שונות.

תפישותיהם של מעצבי הגנים התבררו גם ממקורות בארכיון ובספרייה הפרנציסקנית בירושלים, ומקורות שפורסמו על ידי אגודת גן הקבר. לצורך המחקר למדתי שלוש שפות: איטלקית, צרפתית ולטינית.

כמו כן ערכתי כ-50 ראיונות עם פקידי הדת והעובדים המשרתים באתרים; עם המבקרים בגן - צליינים, תיירים ועוברי אורח; עם השכנים של האתר - מוכרים או תושבים. בשלב זה בעבודתי אני מתמקדת בדמותם הנוכחית של הגנים, ולאחר מכן אערוך השוואה ביניהם.

שאיפתי היא לסיים במהלך השנה הקרובה את כתיבת כל פרקי המחקר.

מחקרי זיכה אותי בכמה וכמה פרסים ומלגות שהחשובים בהם: מלגה תלת שנתית לדוקטורנטים ע"ש דוד עמירן ומלגה תלת שנתית של "סכוליון".

עד עתה התמקדתי בגנים בנצרות, ובכוונתי לעסוק בגנים של דתות אחרות בהמשך. זהו תחום שעד כה כמעט לא נחקר בארץ, ואני רואה חשיבות רבה להמשיך ולהעמיק בו, כיוון שהוא מספק תובנות רבות ומעניינות על החברות והתרבויות השונות בארץ, אשר אותן לא ניתן להשיג ממקורות אחרים.

נשואה למוטי, ובחמש השנים האחרונות חיה בתל אביב, רוקדת בלט כל חייה, ומדי פעם מדריכה סיורי גנים בירושלים ונוסעת בעקבות פרחים וגנים בארץ ובעולם.

השנה החלו את לימודי התואר השני ארבעה סטודנטים שסיימו את לימודיהם לתואר ראשון באוניברסיטאות בחו"ל. להלן שניים מהם:

מיה טפיירו - תואר ראשון מאוניברסיטת McGill במונטריאול שבקנדה



אני עולה חדשה ממונטריאול, קנדה, והגעתי לארץ בקיץ 2010 לאחר סיום התואר הראשון שלי באוניברסיטת McGill בלימודי הסביבה ומדעי המדינה. מתוך התעניינות רבה בנושאים של לימודים עירוניים, פיתוח בינלאומי ואיכות הסביבה, עבדתי בתפקידים קהילתיים ובינלאומיים. הייתי רכזת לתוכניות לסטודנטים בישראל ובקנדה, שעסקו באקטיביזם חברתי. למשל, סטודנטים המלמדים את הפליטים מדרפור אנגלית. התנדבתי בפרו בבית ספר של שכונה ענייה ולאחר מספר שנים השתתפתי בתוכנית בינלאומית של NGO העוסקת בפיתוח משק המים בפריפריה של פרו. לקראת סיום התואר הראשון עבדתי בפרויקט ממ"ג במחקר עבור חוקרי שמורת טבע באוגנדה. השילוב בין תחומי העניין שלי עם הרצון לחיות בישראל הביא אותי להחלטה לעשות את התואר השני שלי כאן. אני לומדת כעת לתואר שני עם שתי התמחויות: תכנון ערים ואזורים ומדיניות סביבתית, ובכוונתי לכתוב את התזה במדיניות סביבתית אינטגרטיבית בהנחיית ד"ר איתי פישנדר.

פייר-אלי ג'בלון - תואר ראשון מאוניברסיטת שטרסבורג בצרפת



אני עולה חדש מצרפת. אני בן 23 והתחתנתי עם מתת לפני מספר חודשים. אני תלמיד לתואר שני בתחום הגאוגרפיה הפיזית. יש לי תואר ראשון בגאוגרפיה מאוניברסיטת שטרסבורג. במהלך הלימודים בשטרסבורג, למדתי שנה אחת בחו"ל באוניברסיטת איסלנד. הגעתי לארץ לפני שנה וחצי. אחרי אולפן בקיבוץ שדה אליהו, עשיתי סטאז' במעבדה של חישא מרחוק באוניברסיטה העברית בהנחייתו של ד"ר נעם לוין. נהייתי מאוד מהאוירה של העבודה והלימודים במעבדה, ולכן החלטתי ללמוד לתואר השני שלי כאן.

אני כותב עבודת גמר על הפעילות של הדיונות החופיות במורטון איילנד, אוסטרליה, באמצעות טכניקות של חישא מרחוק, בהנחייתו של ד"ר נעם לוין. בחרתי את הנושא הזה כי אני מתעניין גם בתהליכים גאומורפולוגיים וגם בשימוש בחישא מרחוק וממ"ג.

בעתיד, אני רוצה לעשות תואר שלישי בגאוגרפיה ולהמשיך לחקור בתחום.

מדור בוגרים

"בכל מקום יש מישהו משלנו"

חנן ברקאי - שותף ומנהל של "מאה הימים", ייעוץ וליווי שיווקי בוגר (1996) ומוסמך (2010) של המחלקה.

המסלול המקצועי של חנן כולל מעבר בין תחומים שונים - הוראת גאוגרפיה בבית הספר "אופק" בירושלים, דוברות בארגון זכויות אדם ועבודה כקופירייטר במשרדי פרסום.

לפני כשבע שנים הקים עם שותפתו לילך כרמון (בוגרת החוג לתקשורת באוניברסיטה העברית) את "מאה הימים", העוסקת בייעוץ ובליוי שיווקי של חברות מתחומים שונים. בין לקוחותיו ניתן למצוא גופים ממסדיים כמו התזמורת הפילהרמונית וחברת "מקורות", ולצדן גם את אתר הקניות החברתי "באליגם" וחברות עסקיות כמו "תנובה" או בנק מסד, ועוד רבים אחרים.

בתוך כך הוא גם מלמד ומרצה במקומות מגוונים - במכללת ספיר, בבית הספר "מעלה" לקולנוע ולטלוויזיה, במכללה לקופירייטינג על שם תרצה גרנות ועוד.



גאוגרפים לא (רק) מודדים הרים, ואנשי שיווק לא דופקים על דלתות. כשהוא מספר ללקוחות או לעמיתים שהוא גאוגרף, לא פעם מורמות גבות. הדימוי של גאוגרפים בקרב מי שאינם מכירים את התחום, הוא של אנשים שמשרטטים מפות, מודדים הרים וחוקרים נהרות. לאנשים כאלה צריך להסביר, קודם כל, שהגאוגרפיה מתעסקת גם באנשים, ובניתוח מרחבי של כל דבר בעצם. לגאוגרפים, לעומת זאת, צריך לספר שאיש שיווק אינו מי שעובר מדלת לדלת עם מזוודה מתפקעת ממוצרים - אלא מי שעוסק בניתוח ובהבנה של צרכים, באיתור ובזיהוי של קהלי יעד, ביצירת מסרים רלוונטיים עבורם ובפיתוח מוצרים ושירותים חדשים.

"שיווק, גאוגרפיה - זה הכל אנשים"

על אף המרחק בין שני התחומים, חנן מסביר שלדעתו יש קשר טבעי מאוד בין עבודת השיווק לגאוגרפיה: "הצד האנושי והניתוחי בגאוגרפיה תמיד משך אותי. סקרן אותי לדעת למה אנשים מתנהגים במרחב בצורה מסוימת ולא

בצורה אחרת, וניסיתי לחשוב מה יוכל להשפיע עליהם להתנהג אחרת - וזה בדיוק מה שעולם השיווק מתעסק בו". החיבור בין הראייה המרחבית לבין עולם השיווק הולך ותופס תאוצה גם בעולם. החוקר פאקו אנדרהיל (Underhill) בוחן באמצעות שיטות מחקר עירוניות את התנהגות הקונים במרכזי קניות ובחנויות, ונחשב לגורו שיווק עולמי. "בעבודה עם הלקוחות שלי אני מביא לא פעם נקודת מבט גאוגרפית של ניתוח הנתונים" מספר חנן. "בעבודה השיווקית שלי עם התזמורת הפילהרמונית, למשל, אני 'סוגר מעגל' שפתחתי בעבודת התזה שלי, שעסקה בתרבות במטרופולין תל אביב, דבר שגורם לי סיפוק רב".

העתיד: הגאוגרפיה חוזרת, עם שירותים מבוססי מיקום וניתוח ברמת האדם היחיד

המהפכה הטכנולוגית שאנחנו עדים לה כיום מראה, לדעתו, כי "קץ הגאוגרפיה" רחוק מתמיד. החשיבות של המקום עולה, והאפשרות (המפחידה כשלעצמה) לדעת איפה כל אדם נמצא בכל רגע (ותודה לסמארטפונים) - יוצרת הזדמנות להציע שירותים מבוססי מיקום ולהשתמש בנתוני המיקום כדי לנתח הכל: את גודש התנועה בעיר, כמו גם את מידת האטרקטיביות של חנות ספציפית בקניון.

"ידעתי שאני אהיה גאוגרף מגיל מאוד צעיר. למדתי במגמת גאוגרפיה, קראתי ספרים ואספתי מפות, כך שהלימודים במחלקה היו המשך טבעי בעיניי. הלימודים היו מאוד מהנים, ונתנו לי כלים שאני משתמש בהם עד היום, גם בעבודה וגם בכלל, בהסתכלות שלי על העולם. הייתה לי הזכות ללמוד אצל מורים מעוררי השראה. בראש ובראשונה פרופ' אריה שחר המנוח, שתחת הנחייתו התחלתי את כתיבת התואר השני שלי ב-1997. בשנת 2009 חזרתי, לאחר הפסקה ארוכה, כדי להשלים את המשימה בהנחיית פרופ' דני פלזנשטיין, וגיליתי שני דברים: שהטכנולוגיה עשתה קפיצת מדרגה, אבל הרוח המיוחדת, החברותית והחמה של המחלקה נשארה בעינה".

מהווי המחלקה

הפעם תמונות שנלקחו משני סיורים של המחלקה באירופה במהלך שנת הלימודים הנוכחית (תשע"ב).

סיור לרומא

תמונות מסיור ברומא שהתקיים בחודש פברואר 2012, שבו השתתפו כשלושים סטודנטים במסגרת קורס משותף של פרופ' רוני אלנבלום עם פרופ' מריו שניידר מהמחלקה למדע המדינה וד"ר אלכס יעקובסון מהמחלקה להיסטוריה כללית.

סרטון המסכם את הסיור: <http://www.youtube.com/watch?v=z52OvjlkOal&feature=youtu.be>



המדרגות הספרדיות

שלושת מרצי הקורס על רקע ארמון אוגוסטוס בגבעת הפאלאטין



פרופ' מריו שניידר פרופ' רוני אלנבלום ד"ר אלכסנדר יעקובסון



שוק טריאנוס



הקולוסאום הפלאווי



סיור לברצלונה ולקטלוניה

בחדש מרץ 2012 יצאו כשלושים סטודנטים מהמחלקה לגאוגרפיה ומפורום אירופה של האוניברסיטה העברית בירושלים לסיור לימודי בן שבוע בברצלונה וקטלוניה בהדרכתו של פרופ' נעם שובל, ראש המחלקה לגאוגרפיה. הסיור כלל היכרות מעמיקה עם הגאוגרפיה העירונית של ברצלונה, טרגונה וטורטוסה וכן עם הגאוגרפיה התיירותית של הקוסטה דורדה (חוף הזהב) של דרום קטלוניה בו מרוכזים 80,000 אלף חדרי מלון לאורך רצועה של כעשרים וחמישה קילומטרים.

סרטון המסכם את הסיור: <http://www.youtube.com/watch?v=wQvMb6r3xe8>

פרופ' סלבדור אנטון קלאבה ופרופ' נעם שובל
בטרגונה



תמונה קבוצתית בסיטג'ס



תמונה קבוצתית במנזר מונטסרט



ד"ר תמיר גרודק על גדות נהר האברו



דגל הימין הקאטאלני השואף
לעצמאות מספרד



"מגדלים אנושיים": מורשת עולם תרבותית
ול אונסק"ו משנת 2010